

מפת הפרקטיקות

כלי למחווה ודוגמאות ליצירת
פרקטיקות
פדגוגיות הוגנות ומפתחות
אייג'נסי וקו-אייג'נסי.

הוגנות בחינוך בעולם משתנה

פרקטיקות
מותאמות לשגרה ולחירום

(וירטואלי ופנים אל פנים)

2023-2024
תשפ"ד

מפת הפרקטיקות

תוכן עניינים:

- ↪ מפת הפרקטיקות - מחוון ודוגמאות ליצירתן
- ↪ מפת הפרקטיקות – בהתאמה לעת הזו
- ↪ פרח עקרונות ההוגנות לצוותי הוראה ולמנהל/ת
- ↪ תפיסת ההפעלה בבית הספר – מהלך השקפה
- ↪ בתר ההוגנות – כלי להערכה ורפלקציה

במצגת הבאה יצרנו כלי
הנקרא: מפת
הפרקטיקות.
זהו כלי למחוון ודוגמאות
ליצירת פרקטיקות
פדגוגיות הוגנות
ומפתחות אייג'נסי וקו-
אייג'נסי.

זירת הוראה למידה הערכה

זירת סביבות למידה

זירת מערכות יחסים

אפשרויות בחירה

שיח דיאלוגי

יצירת משמעות

בהירות ארגון וסדר

תודעת צמיחה

אפשרויות שונות להוראה ולמידה

השתתפות והשמעת קול

אפשרויות להערכה שונות

ביטוי לחזקות, כישרים ושאפות

למידה מרווחת

הכוונה עצמית

מרחבים מעודדים פעילות ויוזמה

מרחבים מותאמים לצרכים שונים

התאמה של טכנולוגיה לצרכים

לכולם ציוד

מרחבים אסתטיים ונקיים

מרחב מעודד שוויון מגדרי

קירות מציגים מגוון זהויות

מרחבים מעודדים מפגשים

סביבות למידה מודולריות

מרחב מותאם לצרכי הצוות

מקום לציוד אישי

ביטוי והבעה עצמית

היכרות מעמיקה ומתמשכת

אכפתיות ויחסי קרבה

ויסות עצמי

מקום בטוח

מודעות והכרת העצמי והאחר

גיבוש חברתי

דרכי קשר מגוונות

מרחב לטעות

פיתוח הזהות הייחודית

סנגור עצמי

רגישות והנכחה לתרבות ומגדר

מוכוונות והתפתחות

"כללי" משחק" מובנים

שותפות בקבלת החלטות

ניהול קונפליקטים

מחווון ודוגמאות ליצירת פרקטיקות

פדגוגיות מקדמות הוגנות
 המותאמות לעת הזו

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

מגוון

שקיפות

איכות

אמון

נגישות

גמישות

אכפתיות

מדריך למפת הפרקטיקות

בחרו אתגר או סוגיה אשר מעסיקים אתכם.

בחרו זירה ובתוכה פרקטיקה הנותנת דרך לטיפול בסוגיה.

דונו וחישבו יחד כיצד לבנות וליישם את הפרקטיקה - כך שתתאים למאפיינים של בית הספר שלכם ותקדם את עקרונות ההוגנות. לחצו על המשושה במידה ותרצו לקבל הצעות וכיוונים לפעולה. חישבו כיצד לייצר שינוי במרחב הפיזי שיתמוך בפרקטיקה שיצרתם.

השתמשו בשקופיות המרחיבות על הפרקטיקות ובשאלות מפרח ההוגנות, כדי לדייק את הפרקטיקות שתיצרו. שימו לב, צבעי המשושים מתכתבים עם העקרונות, אך כל משושה יכול להתכתב עם יותר מעקרון אחד.

שבעת עקרונות ההוגנות

כשעקרונות אלו מתממשים
 במסגרת החינוכית, כלל חברי
 וחברות קהילת בית הספר
 יכולים לשגשג

מעבר לפרח הכולל שאלות
 לצוותי הוראה

מעבר לפרח הכולל שאלות
 למנהל/ת

פרח ההוגנות לצוותי הוראה

האם הפעילות מייצרת הזדמנויות לביטוי השונות בין התלמידים והתלמידות, להיכרות והפריה הדדית?

האם מתקיימים מאמצים כדי שכל התלמידים והתלמידות יוכלו לבטא את קולם הייחודי?

האם ניתן מקום למגוון העמדות ונקודות המבט, כולל אלו שבדרך כלל נשמעות פחות?

האם נעשים חיבורים לעולם הרגשי, למעגלי הזהות והשייכות של התלמידים והתלמידות ומשפחותיהם באופן מתוכנן?

האם מתקיימות סדיריות לביסוס ההיכרות והקשר האישי בין המורה לתלמידים והתלמידות ומשפחותיהם?

האם הפעילות מייצרת היכרות מעמיקה בין התלמידים והתלמידות המאפשרת להם לפעול יחד?

האם ניתנת לתלמידים, התלמידות ומשפחותיהם, בחירה באופן ההשתתפות המתאים להם מבין אפשרויות מגוונות?

האם התלמידים והתלמידות מוזמנים ליזום ולקדם שינויים בפעילות?

האם נעשות התאמות שמתחשבות בצרכים של התלמידים והתלמידות ומשפחותיהם?

האם נערך מיפוי שיטתי של החסמים שמגבילים מעורבות והשתתפות של כולם?

האם ננקטות פעולות להסרת החסמים ולהבטחת ההשתתפות המלאה של כולם?

האם אני נמנע/ת מתיוג של התלמידים והתלמידות ומשפחותיהם?

האם מתקיים במהלך הפעילות שיח משתף ומתייעץ שאינו שיפוטי כלפי טעויות?

האם מטרות הפעילות וההיגיון שבהן מוצגים בצורה שקופה וברורה לתלמידים והתלמידות ומשפחותיהם?

האם מהלך הפעילות ידוע ומאפשר לתלמידים והתלמידות שותפות בקבלת ההחלטות?

האם הקצאת המשאבים לפעילות ידועה לתלמידים והתלמידות ומשפחותיהם?

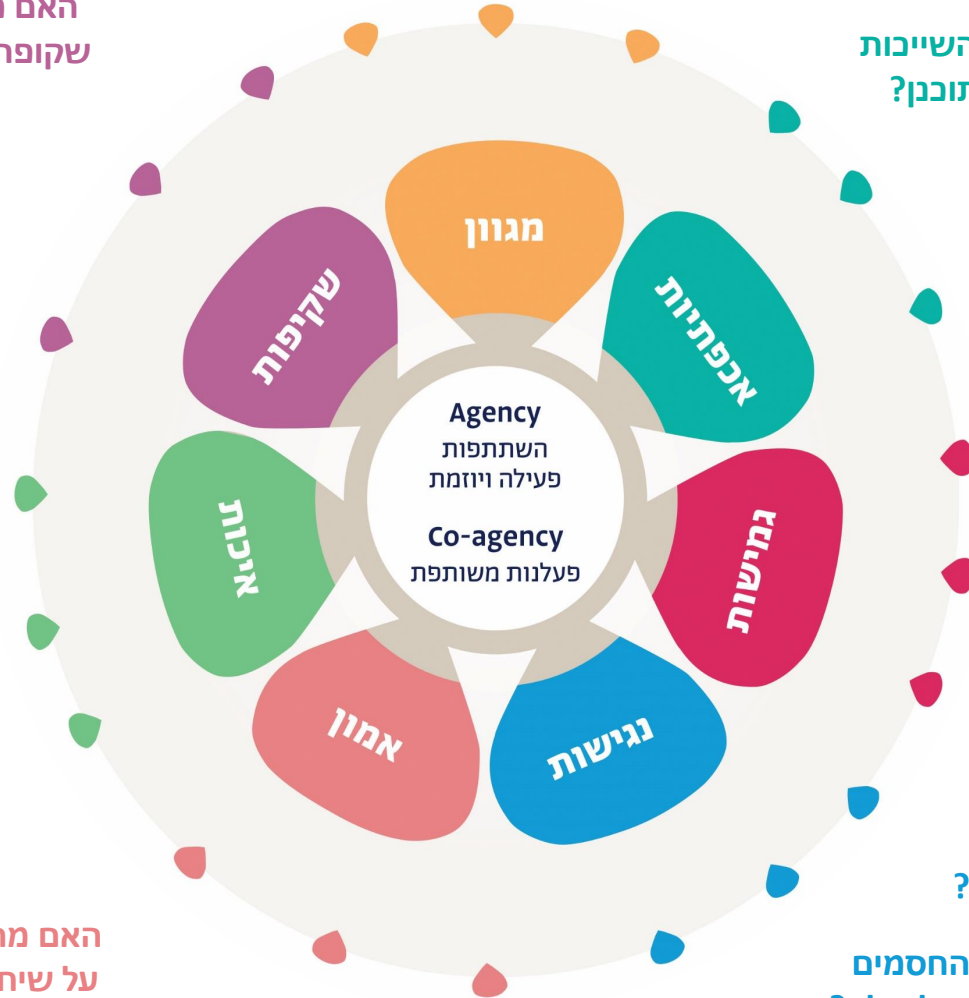
האם הפעילות מבוססת על גישות חדשניות המציבות רף גבוה?

האם ניתן לתלמידים ולתלמידות משוב שמקדם אותם לעבר היעדים שהגדירו לעצמם?

האם מתקיימים מאמצים לטיפול עבודת צוות ולקיחת אחריות משותפת?

האם ננקטות פעולות המקדמות את מעורבות התלמידים והתלמידות בהובלת הפעילות?

האם מתקיימים מאמצים לבניית מערכות יחסים המושתתות על שיח על שיח דיאלוגי ופתיחות עם התלמידים, התלמידות ומשפחותיהם?

פרח ההוגנות למנהל/ת

האם יש הזדמנויות לביטוי השונות בין חברות וחברי הצוות, ליצירת הכרות והפריה הדדית?

האם מתקיימים מאמצים כדי שכל חברות וחברי הצוות יוכלו לבטא את קולם הייחודי?

האם ניתן מקום למגוון העמדות ונקודות המבט של הצוות, כולל לאלו שבדרך כלל נשמעות פחות?

האם ההחלטות שמתקבלות וההיגיון שבהן מוצגים לצוות בצורה שקופה וברורה?

האם תהליכי התכנון והקצאת המשאבים ידועים לצוות, ומאפשרים להם שותפות בקבלת ההחלטות?

האם הציפיות מכל חברות וחברי הצוות מוצגות בצורה שקופה וברורה?

האם הדרישות מהצוות רלוונטיות ומציבות בפניהם רף גבוה?

האם ניתן לחברות וחברי הצוות משוב, שמקדם אותם לעבר היעדים שהגדירו לעצמם?

האם מתקיימים מאמצים לטיפול עבודת צוות ולקחת אחריות משותפת?

האם ננקטות פעולות שמקדמות את מעורבות הצוות בהובלת מהלכים בבית הספר?

האם מתקיימים מאמצים לבניית מערכות יחסים המושתתות על שיח דיאלוגי ופתיחות עם הצוות, התלמידים, התלמידות ומשפחותיהם?

האם מתקיים שיח משתף ומתייעץ שאינו שיפוטי כלפי טעויות?

האם אני נמנע/ת מתיג של חברות וחברי הצוות?

האם נעשים חיבורים לעולם הרגשי, למעגלי הזהות והשייכות של כלל חברות וחברי הצוות באופן מתוכנן?

האם מתקיימות סדיריות לביסוס ההיכרות והקשר האישי בין ההנהלה וחברי וחברות הצוות?

האם מתקיימות פעולות ליצירת הכרות מעמיקה בין חברות וחברי הצוות המאפשרות להם לפעול יחד?

האם ניתנת לחברות וחברי הצוות בחירה באופן ההשתתפות המתאים להם?

האם חברי וחברות מוזמנים ליזום ולקדם שינויים במגוון זירות?

האם נעשות התאמות שמתחשבות בצרכים של חברות וחברי הצוות?

האם נערך מיפוי שיטתי של החסמים שמגבילים מעורבות והשתתפות של כולם?

האם ננקטות פעולות להסרת החסמים ולהבטחת ההשתתפות המלאה של כולם?

תפיסת ההפעלה בבית הספר הוגנות במהלך השקפה

מה?

במסגרת תכנית ההוגנות חברנו למהלך "השקפה – מורים מובילים". זהו מהלך ארצי ומקיף לשיפור איכויות ההוראה והלמידה, באמצעות קהילות בית-ספריות החוקרות את פרקטיקות ההוראה שלהן. מטרת הקהילות היא לשכלל את ההוראה, ולשפר את למידת התלמידים והתלמידות ואת הישגיהם. קהילות הוגנות השקפה מתגבשות סביב תפיסת ההוגנות, ולומדות יחד נושאים וסוגיות רלוונטיים. את הקהילה מנחה מורה מתוך צוות בית הספר, המובילה את חברות הקהילה בתהליכי הלמידה מהפרקטיקה. יחד הן מפתחות דרכי הוראה הוגנות הנטועות בהקשר הבית-ספרי, ומתנסות בהן.

איך?

מחזור הלמידה של קהילות הוגנות-השקפה:
נתבונן במרחבי פעולה לקידום הוגנות דרך פרח ההוגנות,
נגדיר ונדייק סוגיה בה נרצה להתמקד, **נחקור** את הסוגיה,
נדמיין ונתכנן פעולות ופרקטיקות לקידום הוגנות,
נתנסה, ניישם ונקיים עליהן רפלקציה.

קיום פרקטיקות פדגוגיות מודעות הוגנות, במספר מחזורי למידה, יאפשרו פיתוח אייג'נסי וקו-אייג'נסי בקרב כלל התלמידים והתלמידות ומשפחותיהם, וישפיעו על התרבות ואורח החיים הבית ספרי.

מקום בטוח

למה עכשיו ומה זה אומר?

אירועי המלחמה מטלטלים את כולנו ומעוררים חוויות ותחושות שאיננו רגילים להתמודד אתן. אירועים אלו פגעו עמוקות בביטחון הפיזי ובאמון שלנו ברמה האישית, הקבוצתית והלאומית. אמנם איננו יכולים בעת הזו לספק לתלמידים ולתלמידות תחושת ביטחון מלאה, אך ביכולתנו לאפשר תחושת מוגנות גבוהה יותר בנסיבות הקיימות.

שאלות מכוונות:

- אילו פעולות אנקוט כדי ליצור אצלי ואצל התלמידים והתלמידות שלי הרגשה של מוגנות וביטחון?
- מהם ההיבטים שתלמידיי ואני נדרשים למפות כדי לסייע להם ליצור תחושת מוגנות גבוהה יותר? כדי להבין מה הם צריכים עכשיו? מה יתמוך בהם? מה יעזור להם? ומה יקדם אותם?

הצעות לפעולה:

- יצירת שגרה יומית של פעולות מקדמות ביטחון, למשל תזכורת יומית לפעולות שיש לנקוט בזמן אזהרה, מיקום המרחב המוגן ועוד.
- שיח פתוח עם התלמידים והתלמידות על דברים נוספים שיגרמו להם להרגיש בטוחים יותר.

חזרה למפת הפרקטיקות לעת הזו

בהירות, ארגון וסדר

למה עכשיו ומה זה אומר?

אי ודאות וחוסר שליטה גורמים לנו לתחושות של חוסר אונים. בזמנים כאלו שבהם שגרת היום-יום אינה בהירה ורציפה, שמירה על "המוכר" בשקיפות ובסדירות מסייעת לנו לחוש שהעולם הגיוני ושיש לנו כוחות להתמודד עם המציאות.

שאלות מכוונות:

- כיצד אצור לתלמידים ולתלמידות שלי שגרת יום-יום קבועה וידועה מראש שמייצרת תחושת ביטחון?
- מהן הפעולות שאנקוט כדי שהתלמידים והתלמידות שלי ידעו מה נדרש מהם בכל שיעור?

הצעות לפעולה:

- בניית שגרת למידה יומית קבועה, ידועה ומונגשת לכל התלמידים והתלמידות.
- שימוש בפרקטיקות של הוראה מפורשת: הגדרה מפורשת של נושא השיעור, מטרות השיעור, הציוד הנדרש, הפעולות הנדרשות והתוצר המצופה.
- עדכון מבעוד מועד (במידת האפשר) על כל שינוי בשגרה.

חזרה למפת הפרקטיקות לעת הזו

אכפתיות ויחסי קרבה

למה עכשיו ומה זה אומר?

כדי לחוש שייכות וביטחון, אנו צריכים להרגיש ייחודיים ומשמעותיים. תחושות אלו מתפתחות ביחסי קרבה ואכפתיות, המאופיינים בקבלה, בהיכרות מעמיקה ובחוסר שיפוטיות. כל אלה מאפשרים לתלמיד, לתלמידה ולמורה להתמודד עם המציאות הקשה, להתנסות ולהתקדם בלמידה.

שאלות מכוונות:

- אילו פעולות יאפשרו לתלמידים ולתלמידות שלי להרגיש שאכפת לי מהם?
- אילו סדיריות יאפשרו לי לשמור על תקשורת עקבית ויציבה עם כל תלמיד, תלמידה ועם הוריהם?
- איך אצור חיבורים רלוונטיים בין עולמם של התלמידים והתלמידות שלי לתוכן הנלמד בביתה?

הצעות לפעולה:

- שיח אישי בעזרת שאלות: איך את/ה מרגיש/ה? למה את/ה זקוק/ה? ומה את/ה צריך/ה ממני? (מוטב בקבוצה קטנה כדי למנוע מצב של "הדבקה").
- הפצת שאלון אחת לתקופה למיפוי הרצונות ותחומי העניין של התלמידים והתלמידות שלי.
- התאמת יחידות ההוראה לצרכים העולים ממיפוי זה.

חזרה למפת הפרקטיקות לעת הזו

ביטוי והבעה עצמית

למה עכשיו ומה זה אומר?

בסבך הרגשות והמחשבות הקשים שמביאה המלחמה, אנו זקוקים למקום בטוח שבו נוכל לשתף ולהביע את עצמנו. יש תלמידים ותלמידות שיעדיפו להביע את עצמם באמצעות שיח; יש שיעדיפו דרכים אחרות, כגון כתיבה, ציור, סיפור, משחק; ויש שלא ישתתפו. כל תגובה היא לגיטימית, ולכל אחד ואחת קצב משלהם.

שאלות מכוונות:

- מהן הפעולות שאנקוט כדי לאפשר לכל התלמידים והתלמידות שלי זמן ומקום שבו הם יוכלו להביע את עצמם בדרך שמתאימה להם?
- כיצד אצור מרחבים המאפשרים מקום לתלמידים ולתלמידות לדבר בינם לבין עצמם בצורה בטוחה ומוגנת?

הצעות לפעולה:

- גיוון בדרכי ההבעה העצמית בהתאם למאפיינים אישיים, תרבותיים, שפתיים. למשל עבודה בקבוצות קטנות עם שאלות הכוונה לשיח, משימות מגוונות, אמצעי הבעה יצירתיים ועוד.
- בחינת מידת ההשתתפות וההבעה של התלמידים והתלמידות לאחר זמן, הבנת הגורמים לכך ותכנון פעולות להמשך.

חזרה למפת הפרקטיקות לעת הזו

מגוון

שקיפות

איכות

אמון

נגישות

גמישות

אכפתיות

יצירת משמעות

למה עכשיו ומה זה אומר?

חלק מחוויית השייכות והמשמעות היא התחושה שיש לנו ערך, שזקוקים לנו ושאלנו נחוצים. כשהתלמידים והתלמידות מרגישים שסומכים עליהם, הם פנויים ללמידה, לעשייה חברתית ולעזרה לאחר. עשייה משמעותית מעלה את הביטחון העצמי ואת יכולת ההתמודדות.

שאלות מכוונות:

- אילו פעולות אנקוט כדי לאפשר לתלמידים, לתלמידות ולהוריהם לקחת אחריות, ולהשתתף באופן פעיל בבית הספר ובקהילה?
- אילו פעולות אנקוט כדי לקדם חוויות חברתיות חיוביות ועזרה הדדית בין התלמידים והתלמידות שלי?
- מהן מטרות הלמידה בשיעור שיצרתי? מה מטרת התוצר? למי ניתן להראות את התוצר? האם ניתן לאפשר לתלמידים ולתלמידות ללמד קבוצה אחרת את הדבר החדש שלמדו, כך שיפיקו משמעות נוספת מהתהליך?

הצעות לפעולה:

- העמקת ההיכרות ומיפוי התלמידים, התלמידות והוריהם בהיבטים המקדמים משמעות: כישורים, תחומי עניין, חוזקות ועוד, במטרה לייצר שיח על מגוון ההזדמנויות להתפתחות אישית ולתרומה לקהילה.
- מינוף הזדמנויות לעזרה הדדית, להכרת הטוב ולקידום אופטימיות ותקווה, באמצעות עידוד עבודה קבוצתית, פתרון בעיות משותף, משוב חיובי על הצעה לעזרה ועוד.
- שיתוף ההורים, התלמידים והתלמידות בכל עשייה משמעותית יום-יומית.

חזרה למפת הפרקטיקות לעת הזו

אפשרויות בחירה

למה עכשיו ומה זה אומר?

היכולת לבחור מגבירה את תחושת השליטה שלנו במציאות, החשובה במיוחד בזמן חירום. בחירה מקדמת את היכולת שלנו להפוך את הלמידה לרלוונטית ומשמעותית, דרך התאמתה למאפייני התלמידות והתלמידים, לצרכיהם ולעניין שלהם. היכולת לבחור מעלה את המוטיבציה ואת תחושת האחריות.

שאלות מכוונות:

- מהן אפשרויות הבחירה שאציע לתלמידים ולתלמידות שלי במשך יום הלמידה?
- מהן השאלות שאשאל את התלמידים והתלמידות שלי על הבחירות שלהם בשיח רפלקטיבי?

הצעות לפעולה:

- קידום הזדמנויות רבות לבחירה:
 - ◁ בחירה בהרכב הלמידה – קבוצתית/ פרטנית/ כיתתית.
 - ◁ בחירה בדרך הלמידה – סינכרונית/ א-סינכרונית/ למידה דרך משחק ועוד.
 - ◁ בחירה במרחב הלמידה – כיתה/ מסדרון/ חצר/ קהילה ועוד.
- יצירת זמן ומרחב לשיח רפלקטיבי עם התלמידים והתלמידות על הבחירות שלהם עכשיו ועל הבחירות העתידיות שלהם.

חזרה למפת הפרקטיקות לעת הזו

תודעת צמיחה

למה עכשיו ומה זה אומר?

תודעת צמיחה היא אמונה של אדם שהוא יכול להשתנות, להתפתח, ללמוד ולצמוח, באמצעות מסירות ועבודה קשה, וכוללת את היכולת לקבל מכשולים וטעויות כחלק בונה בתהליך הלמידה. תודעת צמיחה מסייעת להתמודד באופן אקטיבי ועקבי עם האתגרים המורכבים בעת הזו, ובכך מחזקת תחושת תקווה.

שאלות מכוונות:

- מהן הפעולות שאנקוט כדי ללמד את התלמידים והתלמידות שלי אודות הערך של למידה מטעויות?
- מהן הפעולות שאנקוט כדי שהתלמידים והתלמידות שלי יכירו את הכוחות שלהם להתמודד עם מצבים מורכבים, ירחיבו אותם וישתמשו בהם?

הצעות לפעולה:

- מתן משוב חיובי ממוקד בתהליך ולא רק בתוצאה כדי שיגרום לרצות להמשיך ולהתנסות, למשל שימוש במשפטים מצמיחים ומעודדים: "עדיין לא הצלחת..." "יש לך אפשרות לנסות שוב" "מה תעשה/תעשי אחרת בפעם הבאה?"
- בניית יחידות הוראה המתמקדות בהתנסות, בתרגול, בשיח ובמשוב (כ-70% מזמן היחידה).
- זיהוי הכוחות של התלמידים והתלמידות שלי, ומינופם בשיתוף התלמידים והתלמידות.

חזרה למפת הפרקטיקות לעת הזו

איזו פרקטיקה חשוב לך להוסיף?

למה עכשיו ומה זה אומר?

שאלות מכוונות:

הצעות לפעולה:

חזרה למפת הפרקטיקות לעת הזו

מגוון

שקיפות

איכות

אמון

נגישות

גמישות

אכפתיות

מטרת הכלי

כתר ההוגנות הינו כלי להערכה ורפלקציה אשר יכול לשמש אנשי חינוך בתפקידים שונים בבתי הספר, ברשויות ובפיקוח. מטרת הכלי היא לסייע לצוותי חינוך להתבונן בתהליכים החינוכיים לאחר מעשה דרך 'משקפי ההוגנות'.

הכלי מתוכנן להערכה של

האפשרויות הבאות: פרקטיקות פדגוגיות, מהלך בית ספרי נרחב, פרויקט או כל תהליך חינוכי אחר – על פי בחירת המשתמשים בו. השאלות בכלי הן כלליות, כך שתוכלנה להתאים למגוון רחב של פעילויות, בכל היקף ותחום.

מבנה הכלי

הכלי מובא בפורמט אקסל ובו ארבעה גיליונות שונים:

1. גיליון "מדריך למשתמש" - הקדמה והסברים
2. גיליון "למנהל/ת" - כלי להערכת פעילות נבחרת והסקת מסקנות להמשך.
3. גיליון "למורה" - כלי להערכת פעילות נבחרת והסקת מסקנות להמשך.
4. גיליון "רפלקציה אישית" - כלי להערכת היבטים של התפתחות מקצועית-אישית בתהליך.

לחצו למעבר לכלי

תוצר

בסיום המילוי, מתקבל **תרשים מסכם** בו ניתן יהיה לראות באילו היבטים מידת ההטמעה נמצאת בשלב מתקדם, ובאילו נדרשת עבודה נוספת.

